

MARCIN JACHIMOWICZ

OSKARŻONY JAKO PRZEDMIOT OCHRONY PRZESTĘPSTWA Z ART. 245 K.K.

An accused as a subject matter of a crime determined by article 245 of Penal Code

Streszczenie

W artykule przedstawiono problematykę związaną z ochroną, jaką art. 245 k.k. przyznaje oskarżonemu. Wskazano, że jako oskarżonego, na gruncie tego przepisu, rozumieć należy również podejrzanego, a więc osobę, w stosunku do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Autor postuluje również, by ochroną tego przepisu objąć obwinionego o dokonanie wykroczenia pospolitego, wskazując jednocześnie, że pominięcie tego uczestnika postępowania wykroczeniowego jako korzystającego z ochrony tego przepisu stanowi niedopatrzenie ustawodawcy i wymaga zmiany ustawodawczej.

Art. 245 k.k.¹ chroni szczególnie ważne osoby występujące w procesie karnym, a także i w innych postępowaniach, które prowadzone są na podstawie obowiązujących regulacji prawnych, w tym m.in. k.k.s.², k.p.c.³ czy k.p.a.⁴

Przestępstwo wywierania wpływu na świadka, biegłego, tłumacza, oskarżonego lub oskarżyciela nie stanowi *novum* w systemie polskiego prawa karnego.

¹ Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, ze zm. art. 245 k.k.: „Kto używa przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na świadka, biegłego, tłumacza, oskarżyciela albo oskarżonego lub w związku z tym narusza jego nietykalność cielesną, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”.

² T.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 186, ze zm.

³ Dz.U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296, ze zm.

⁴ T.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 267, ze zm.

Odpowiednikiem aktualnie obowiązującego art. 245 k.k. był art. 149 k.k. z 1932 r., który sankcjonował karą więzienia do lat 3 zachowanie polegające na używaniu przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na czynności świadka, biegłego, tłumacza, ławnika bądź przysięgłego albo na dopuszczaniu się, w związku z ich czynnościami, czynnej napaści.

Poprzednikiem obowiązującego art. 245 k.k. był art. 253 k.k. z 1969 r., który penalizował zachowanie polegające na używaniu przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na czynności świadka, biegłego lub tłumacza albo na dopuszczeniu się czynnej napaści w związku z czynnościami tych uczestników procesu.

Przepis art. 253 k.k. z 1969 r. nie obejmował ochroną prawną oskarżyciela oraz oskarżonego, co stanowiło poważny mankament, który został usunięty przez art. 245 k.k. aktualnie obowiązującej ustawy karnej.

Przy dokonywaniu interpretacji art. 245 k.k. pojawia się istotne pytanie, kogo należy rozumieć na gruncie tego przepisu pod pojęciem oskarżonego. Uzyskanie odpowiedzi na nie ma istotne znaczenie dla prawidłowego określenia katalogu podmiotów korzystających z ochrony tego przepisu z uwagi na to, że zamknięty katalog osób pokrzywdzonych wymienionych w art. 245 k.k. nie pozwala na stosowanie wykładni rozszerzającej.

W mojej ocenie, za słuszną w tym aspekcie uznać należy tezę wyrażoną w wyroku SN z 8 kwietnia 2002 r., w którym stwierdzono, że wykładnia logiczna i celowościowa przemawia za tym, aby na gruncie art. 245 k.k. posługiwać się pojęciem oskarżonego w znaczeniu ogólnym i stosownie do art. 71 § 3 k.p.k. – odpowiednie przepisy dotyczące oskarżonego stosować również do podejrzanego⁵. Pogląd ten spotkał się ze słuszną aprobatą doktryny⁶, jak i orzecznictwa sądowego.

Nie brak jednak w tym przedmiocie twierdzeń odmiennych, sprowadzających ochronę oskarżonego, przez art. 245 k.k., jedynie do znaczenia nadanego mu przez art. 71 § 2 k.p.k., a więc osoby, przeciwko której wniesiono akt oskarżenia do sądu, a także osoby, co do której prokurator złożył wniosek o warunkowe umorzenie postępowania⁷. Jest to jednak, moim

⁵ Wyrok SN z dnia 8 kwietnia 2002 r., V KKN 281/00, OSNKW 2002, nr 7-8, poz. 56.

⁶ M. Mozgawa [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny, Praktyczny komentarz*, Warszawa 2009, s. 480; L. Tyszkiewicz [w:] M. Bojarski, M. Filar, W. Filipkowski, O. Górniok, S. Hoc, P. Hofmański, M. Kalitowski, M. Kulik, L.K. Paprzycki, E. Pływaczewski, W. Radecki, Z. Sienkiewicz, Z. Siwik, R.A. Stefański, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, L. Wilk, *Kodeks karny, Komentarz*, Warszawa 2008, s. 956; M. Marek, *Komentarz do art. 245 k.k.*, System Informacji Prawnej Lex (Lex Omega), Stan prawny programu na 26.02.2014.

⁷ B. Kunicka-Michalska [w:] O. Górniok, B. Kunicka-Michalska, W. Kozielowicz, E. Pływaczewski, R. Zawłocki, B. Michalski, J. Skorupka, *Kodeks karny, Część szczególna, Komentarz, Tom II*, Warszawa 2004, s. 270; M. Szewczyk [w:] A. Barczak-Oplustil, G. Bogdan, Z. Cwiakalski, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J.

zdaniem, pogląd wadliwy. Taka interpretacja pojęcia oskarżonego w rozumieniu art. 245 k.k. prowadziłyby np. do kwalifikowania zachowania sprawcy wywierającego np. za pomocą groźby bezprawnej wpływu na podejrzanego, aby złożył wyjaśnienia o określonej treści jako występku, o którym mowa w art. 191 § 1 k.k. Nie będzie to jeszcze sytuacja najgorsza z punktu widzenia takiej osoby. Jednak warto zwrócić uwagę na konstrukcję strony przedmiotowej czynu, o którym mowa w art. 191 § 1 k.k., w przypadku posłużenia się przez sprawcę przemocą. O ile art. 245 k.k. używa do określenia czynności sprawczej zwrotu „przemoc”, to art. 191 § 1 k.k. wymaga, aby sprawca posłużył się „przemocą wobec osoby”. Czy więc zachowanie sprawcy, który wywiera wpływ na podejrzanego, aby złożył on wyjaśnienia o określonej treści i w tym celu stosuje przemoc pośrednią, polegającą na postępowaniu z rzeczą w celu zmuszenia go określonego zachowania się, ma pozostać bezkarne⁸? Do takiej sytuacji doprowadziłoby interpretowanie pojęcia oskarżonego w rozumieniu art. 245 k.k. jedynie poprzez odniesienie się do art. 71 § 2 k.p.k., co wydaje się irracjonalne.

Wykładnia funkcjonalna w sposób oczywisty i zdecydowany przemawia za tym, aby wśród przepisów dotyczących oskarżonego, które mają odpowiednie zastosowanie także do podejrzanego, znalazł się przepis art. 245 k.k. chroniący przed takimi działaniami, które prowadziłyby do zniekształcenia treści dowodów pochodzących ze źródeł dowodowych, jakimi są podmioty wymienione w tym przepisie. Z punktu widzenia prawidłowego sprawowania

Majewski, J. Raglewski, M. Rodzyńkiewicz, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny, Część szczególna, Tom II, Komentarz do art. 117 – 277 k.k.*, Kraków 2006, s. 1088.

⁸ Przemoc to fizyczne oddziaływanie na człowieka bezpośrednio lub za pośrednictwem rzeczy, które ma za zadanie uniemożliwić jego opór lub go przełamać. Przemoc może polegać na kształtowaniu woli ofiary, którą na gruncie art. 245 k.k. może być oskarżony, przez stosowanie dolegliwości fizycznej. Może to być zarówno przymus bezpośredni (*vis absoluta*), jak i pośredni (*vis compulsiva*). Zdaniem T. Hanauska przemocą jest oddziaływanie środkami fizycznymi uniemożliwiające podjęcie lub realizowanie decyzji woli przez osobę poddaną przemocy. Przemocą jest również oddziaływanie za pomocą dolegliwości na procesy motywacyjne tej osoby, by nastawić jej decyzję w kierunku korzystnym dla sprawcy. Przemoc może zatem przejawiać się w postaci siły fizycznej, której nie sposób się oprzeć (*vis absoluta*), może to być też przymus kompulsywny (*vis compulsiva*) – por. T. Hanausek, *Przemoc jako forma działania przestępnego*, ZNUJ, Kraków 1966, s. 65. Przemoc w rozumieniu art. 245 k.k. to przemoc w znaczeniu ogólnym, nieograniczona jedynie do przemocy wobec osoby. W przepisie tym chodzi oczywiście o przemoc wywieraną na osobę, która może być wywierana także przez postępowanie sprawcy wobec rzeczy. Na gruncie art. 245 k.k. chodzi o bezpośrednie użycie siły fizycznej w celu uniemożliwienia oporu ofiary (np. związanie jej) lub przełamanie jej oporu (np. bicie, przypalanie). Przemoc może być skierowana bezpośrednio na ciało ofiary, na osobę bliską (np. dziecko oskarżonego), przeciwko zwierzęciu (np. ukochanemu psu ofiary); przemoc może być również kierowana przeciwko rzeczy – por. M. Filar, *Przestępstwa w dziedzinie stosunków seksualnych*, [w:] I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński (red.), *System prawa karnego, O przestępstwach w szczególności, t. IV, cz. 2*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1989, s. 166-167. Wobec tego, co powiedziano wyżej, na gruncie art. 245 k.k., aktualność zachowuje pogląd SN, w myśl którego przemocą jest „szeroko pojęta czynność fizyczna, skierowana bądź to bezpośrednio przeciwko samemu pokrzywdzonemu, co zniewala go do poddania się woli sprawcy i określonego zachowania się, bądź to przeciwko rzeczy posiadanej przez pokrzywdzonego, przez co swoboda woli pokrzywdzonego – w zakresie posiadania tej rzeczy czy władania nią lub korzystania z niej zostaje ograniczona” – wyrok SN z dnia 12 sierpnia 1974 r., Rw 403/74, OSNKW 1974, nr 11 poz. 216.

wymiaru sprawiedliwości nie do przyjęcia byłaby sytuacja, w której znamiona art. 245 k.k. wyczerpywałyby działania podejmowane w stadium, gdy materiały utrwalone w postępowaniu przygotowawczym trafiają do sądu, natomiast takie same działania podejmowane wobec tej samej osoby, tyle że w stadium procesowym, w której dowód z jej wypowiedzi dopiero jest przeprowadzany – uznawać za obojętne z punktu widzenia tego przepisu. Pozbawienie akurat podejrzanego tej dodatkowej ochrony, w sytuacji gdy właśnie jego początkowe relacje mogą być narażone na wpływ ze strony np. współsprawców czynu, byłoby zabiegiem nieracjonalnym i niedającym się niczym uzasadnić⁹.

Omawiając tę kwestię, warto odwołać się również do reguł wykładni logicznej. W razie hipotetycznego założenia, że dopiero uzyskanie statusu oskarżonego w ujęciu ścisłym zapewnia ochronę art. 245 k.k., to mogłoby się okazać, że ta sama osoba w jednym postępowaniu najpierw objęta będzie dyspozycją tego przepisu, potem utraci ten status, by ostatecznie w dalszym stadium procesu – ponownie go uzyskać. Będzie tak w sytuacji, gdy uczestnik zdarzenia zostanie początkowo potraktowany jako świadek, a dopiero w dalszym ciągu postępowania nastąpi przedstawienie mu zarzutu, co w finale doprowadzi do objęcia go aktem oskarżenia lub wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania karnego. Byłoby sprzeczne ze zdrowym rozsądkiem twierdzenie, że ochrona przed wywieraniem niedozwolonego wpływu będzie takiej osobie przysługiwała tylko w roli świadka, a następnie dopiero oskarżonego, natomiast wyłączony z zakresu tej ochrony będzie okres pośredni, w którym przysługiwał jej będzie status podejrzanego¹⁰.

Za takim rozumieniem pojęcia oskarżonego na gruncie art. 245 k.k. przemawia nadto pogląd, że „nazwy określające przedmiot czynności wykonawczej należą do języka prawnego i zachowują znaczenie nadane im przez odpowiednie przepisy k.p.k.”¹¹. Z założenia racjonalności ustawodawcy oraz zasady spójności systemu prawnego wynika bowiem m.in., że tym samym pojęciom występującym nawet w różnych aktach prawnych nie nadaje się odmiennego znaczenia, chyba że co innego wprost wynika z ich treści¹².

Pojęcie oskarżonego występuje w k.p.k. w znaczeniu ścisłym oraz szerokim. Zakres pierwszego z tych pojęć określony został w art. 71 § 2 k.p.k., drugiego zaś – w art. 71 § 3 k.p.k.

⁹ Wyrok SN z dnia 8 kwietnia 2002 r., V KKN 281/00, OSNKW 2002, nr 7-8, poz. 56.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Por. O. Górniok, S. Hoc, S. Przyjemski, *Kodeks karny, Komentarz, t. III*, Gdańsk 1999, s. 285.

¹² Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 18 października 2001 r., I KZP 9/01, OSNKW 2001, nr 11-12, poz. 87.

Oskarżonym w ścisłym znaczeniu jest osoba, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, a także osoba, co do której prokurator złożył wniosek o warunkowe umorzenie postępowania karnego (art. 71 § 2 k.p.k.).

Oskarżeniem wniesionym do sądu, w rozumieniu art. 71 § 2 k.p.k., jest publiczny akt oskarżenia wniesiony przez oskarżyciela publicznego (art. 10 § 1 k.p.k., art. 331 § 1 i 2 k.p.k.), prywatny akt oskarżenia oskarżyciela prywatnego (art. 59 § 1 k.p.k., art. 487 k.p.k.), a także subsydiarny akt oskarżenia oskarżyciela posiłkowego (art. 55 § 1 k.p.k. w zw. z art. 72 § 2 k.p.k.). Oskarżenie do sądu może wnieść zarówno prokurator, który jest głównym oskarżycielem publicznym przed wszystkimi sądami (art. 45 § 1 k.p.k.), jak i inni nieprokuratorscy oskarżyciele publiczni, o ile w określonym zakresie taki status nadaje im szczególny przepis ustawy (art. 45 § 2 k.p.k.)¹³.

Te same skutki procesowe, co wniesienie do sądu aktu oskarżenia przez oskarżyciela prywatnego w sprawach o przestępstwa prywatnoskargowe, rodzi również przekazanie sądowi przez policję skargi pokrzywdzonego wraz z ewentualnymi materiałami dowodowymi w sprawie o czyn ścigany z oskarżenia prywatnego (art. 488 § 1 k.p.k.). Identyczne

¹³ J. Grajewski, *Komentarz aktualizowany do art. 71 Kodeksu postępowania karnego*, System Informacji Prawnej Lex (Lex Omega), Stan prawny programu na 17.02.2014. Oskarżycielem publicznym, zgodnie z brzmieniem art. 45 § 2 k.p.k., obok prokuratora, może być, z mocy przepisów ustawy określających zakres jego działania, również inny organ państwowy. Z treści tego przepisu wynika wprost, że jedynie szczegółowe upoważnienia ustawowe mogą uprawniać inne niż prokurator organy państwowe do pełnienia funkcji oskarżyciela publicznego. Organami tymi, stosownie do treści rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2003 r. w sprawie określenia organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem I instancji w sprawach podlegających rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, jak również zakresu spraw zleconych tym organom, wydanego w oparciu o delegację ustawową zawartą w art. 325d k.p.k., są: 1) organy Inspekcji Handlowej w sprawach o ujawnione przez nie w czasie przeprowadzonych kontroli przestępstwa przewidziane w art. 43 ust. 1 i 2 oraz art. 45³ ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 1359, ze zm.) oraz w art. 38 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (t.j. Dz.U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1219, ze zm.); 2) organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w sprawach o przestępstwa określone w art. 96-99 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 136, poz. 914, ze zm.), w art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 30 marca 2011 roku o kosmetykach (Dz.U. z 2001 r. Nr 42, poz. 473, ze zm.) oraz w art. 34, 34b, 34c, 34d i 34f ustawy z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych (t.j. Dz.U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1222, ze zm.); 3) urzędy skarbowe i inspektorzy kontroli skarbowej w sprawach o przestępstwa z art. 77, art. 78 ust. 1 i art. 79 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (t.j. Dz.U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223, ze zm.); 4) Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej w sprawach o przestępstwa określone w art. 208 ust. 1 ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. z 2004 r. Nr 171, poz. 2703, ze zm.). Uprawnienia do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem I instancji przysługują także organom Straży Granicznej w sprawach o przestępstwa z art. 137, 264, 270, 273 i art. 275-277 k.k., a także art. 147 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (t.j. Dz.U. z 2011 r. Nr 264, poz. 1573) oraz art. 125 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2009 r. Nr 189, poz. 1472, ze zm.). Uprawnienia oskarżyciela publicznego (do wnoszenia i popierania oskarżenia w postępowaniu uproszczonym) przysługują z mocy przepisów szczególnych również: 1) strażnikom leśnym, nadleśniczym, zastępcom nadleśniczego, inżynierom nadzoru, leśniczym i podleśniczym, jeżeli przedmiotem przestępstwa jest drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa (art. 47 ust. 2 pkt 7 oraz art. 48 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach - t.j. Dz.U. z 2011 r. Nr 12, poz. 59, ze zm.); 2) strażnikom Państwowej Straży Łowieckiej – o przestępstwa, przedmiotem których jest zwierzyna (art. 39 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie - t.j. Dz.U. z 2005 r. Nr 127, poz. 1066, ze zm.).

konsekwencje prawne rodzi przekazanie przez prokuratora właściwemu sądowi zawiadomienia o przestępstwie ściganym z oskarżenia prywatnego, które w jego ocenie nie daje podstaw do podjęcia postępowania karnego z urzędu (§ 270 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury¹⁴)¹⁵.

Oskarżonym jest również osoba objęta wnioskiem o rozpoznanie sprawy przed sądem w postępowaniu przyspieszonym w trybie, o którym mowa w art. 517b § 1 k.p.k. oraz art. 517d § 1 k.p.k.

Na równi z oskarżonym k.p.k. traktuje osobę, której prokurator zarzucił popełnienie czynu zabronionego w stanie niepoczytalności i wobec której wnosi o umorzenie postępowania oraz o zastosowanie środków zabezpieczających (art. 324 § 1 i 380 k.p.k.).

Oskarżonym w szerokim znaczeniu natomiast jest oskarżony w znaczeniu ścisłym, a także podejrzany, którego definicja została sformułowana w art. 71 § 1 k.p.k. Podejrzany, stosownie do treści tego przepisu, jest osoba, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów (art. 313 § 1 k.p.k.). Podejrzany jest również osoba, której bez wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. To ostatnie rozwiązanie możliwe jest w dwóch przypadkach: w ramach tzw. czynności niecierpiących zwłoki (art. 308 § 2 k.p.k.) oraz w dochodzeniu (art. 325g § 1 i 2 k.p.k.).

Określona osoba uzyskuje zatem status podejrzanego albo w momencie wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów (art. 313 § 1 k.p.k.), albo w sytuacjach, o których mowa w art. 308 § 2 k.p.k. i art. 325g § 1 i 2 k.p.k. (gdy przystąpiono do jej przesłuchania w charakterze podejrzanego, po uprzednim poinformowaniu o treści zarzutu, którego treść wpisana została do protokołu). Od tej chwili postępowanie przygotowawcze zostaje skierowane przeciwko określonej osobie (faza *in personam*), która odtąd ponosi negatywne skutki tego statusu (np. możliwość stosowania wobec niej środków zapobiegawczych) oraz zyskuje procesowe uprawnienia wymienione w szeregu przepisów k.p.k. chroniących jej interesy, np. prawo do składania wyjaśnień lub odmowy ich złożenia bez podania przyczyny (art. 175 § 1 k.p.k.), czy prawo do ustanowienia obrońcy (art. 83 k.p.k.)¹⁶.

¹⁴ Dz.U. z 2014 r., poz. 144 – t.j.

¹⁵ J. Grajewski, *Komentarz aktualizowany do art. 71 Kodeksu postępowania karnego*, System Informacji Prawnej Lex (Lex Omega), Stan prawny programu na 17.02.2014.

¹⁶ J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego, Tom I, Komentarz do art. 1 – 424 k.p.k.*, Kraków 2003, s. 251.

Wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów możliwe jest w razie istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez daną osobę przestępstwa będącego przedmiotem postępowania przygotowawczego, które prowadzone jest w konkretnej sprawie. Podstawą do jego wydania jest zebrany przez organy ścigania i utrwalony w sposób przewidziany prawem procesowym materiał dowodowy, który w dostateczny sposób wskazuje, że określona osoba dopuściła się przestępstwa.

Warto zwrócić tutaj uwagę na to, że zwrot „wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów”, który użyty został w art. 71 § 1 k.p.k., nie jest tożsamy ze zwrotem „sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów”, o którym mowa jest w art. 313 § 1 k.p.k. Przez „sporządzenie” należy rozumieć fizyczne wydrukowanie (rzadziej napisanie) postanowienia o przedstawieniu zarzutów, a następnie podpisanie go np. przez prokuratora czy funkcjonariusza organu ścigania (np. Policji, Straży Granicznej). Istotnym argumentem przemawiającym za różnicowaniem tych zwrotów jest to, że gdyby wolą ustawodawcy było uznawanie za podejrzanych osób, wobec których sporządzono postanowienie, to wówczas taki zwrot pojawiłby się w treści art. 71 § 1 k.p.k.

Podzielić w tym miejscu należy stanowisko wyrażone przez SN w postanowieniu z 16 stycznia 2009 r., w którym stwierdzono, że pomiędzy terminem „wydanie” postanowienia z art. 71 § 1 k.p.k. a „sporządzenie” postanowienia z art. 313 § 1 k.p.k. zachodzi istotna różnica, jako że dla „wydania” niezbędne jest dopełnienie kolejnych czynności procesowych wskazanych w tym drugim przepisie, określanych jako „promulgacja” postanowienia, która jest z kolei niezbędna dla skuteczności tej decyzji procesowej. Tym samym dla przyjęcia, że nastąpiło przekształcenie się postępowania z fazy *in rem* w fazę *in personam* nie jest, poza wypadkiem wskazanym w art. 313 § 1 *in fine* k.p.k., wystarczające sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, lecz niezbędne jest również jego ogłoszenie podejrzanemu. Katalog okoliczności zwalniających z obowiązku natychmiastowej promulgacji postanowienia o przedstawieniu zarzutów jest katalogiem zamkniętym (*numerus clausus*) i inne okoliczności nie uzasadniają takiego procedowania. Niezwłoczne ogłoszenie nie oznacza nic innego, jak ogłoszenie w możliwie najszybszym czasie, bez zbędnych przerw. Już w momencie sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów powinny zatem zostać podjęte także czynności związane z wezwaniem podejrzanego w realnym terminie i jeżeli nie wystąpią przeszkody wskazane w art. 313 § 1 *in fine* k.p.k., to obowiązkiem organu ścigania jest wykonanie wymienionych w tym przepisie czynności (sporządzenie postanowienia, jego ogłoszenie i przesłuchanie podejrzanego) w możliwie krótkich odstępach czasu, bez nieuzasadnionej zwłoki. Obowiązek „niezwłocznego” ogłoszenia postanowienia o

przedstawieniu zarzutów ciąży tym samym na organie procesowym i wyłącznie z przyczyn praktycznych (ukrywanie się podejrzanego lub nieobecność w kraju) możliwe jest w tym względzie opóźnienie¹⁷.

Pogląd ten wyrażono również w postanowieniu SN z 24 kwietnia 2007 r., w którym stwierdzono, że wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów nie można utożsamiać z jego sporządzeniem, gdyż wydanie postanowienia oznacza zarazem jego uzewnętrznienie. Aby postanowienie to zostało uznane za wydane, czyli prawnie skuteczne, niezbędne jest kumulatywne spełnienie trzech warunków: sporządzenie postanowienia, jego niezwłoczne ogłoszenie i przesłuchanie podejrzanego¹⁸.

Trafnie zauważył F. Prusak, że w powszechnym odczuciu semantycznym sporządzenie kojarzy się z opracowaniem czegoś, natomiast wydanie odnosi się raczej do „uzewnętrznienia” czegoś uprzednio już sporządzonego. Przyjąć zatem wypada, że wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów nie można utożsamiać z jego sporządzeniem, gdyż wydanie postanowienia oznacza zarazem jego uzewnętrznienie¹⁹.

Również T. Grzegorzczuk uważa, że wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów oznacza uzewnętrznienie, upublicznienie tego postanowienia; za takim rozumieniem słowa „wydano” przemawia treść przepisów art. 313 § 1 i 314 k.p.k.²⁰.

Zwrot „wydać postanowienie o przedstawieniu zarzutów” jest zbiorczym określeniem dwóch sytuacji, w których dochodzi do wszczęcia postępowania przeciwko określonej osobie. Po pierwsze – pojęcie to obejmuje trzy następujące po sobie czynności w okolicznościach, gdy są one możliwe do wykonania. Dotyczy więc sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów, jego ogłoszenia i przesłuchania podejrzanego. W sytuacji zaś niemożności ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i w konsekwencji przesłuchania osoby jako podejrzanego, do „wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów” dochodzi już w momencie „sporządzenia” tego postanowienia. I jest to druga sytuacja, kiedy ma miejsce wszczęcie postępowania przeciwko sprawcy czynu. K.p.k. używając w art. 313 § 1 k.p.k. sformułowania „ogłasza je niezwłocznie podejrzanemu i przesłuchuje się go” i dalej określenia „przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe”, akcentuje znaczenie „sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów”. Ustawodawca

¹⁷ Postanowienie SN z dnia 16 stycznia 2009 r., IV KK 256/09, OSNwSK 2009 r., nr 1, poz. 124.

¹⁸ Postanowienie SN z dnia 24 kwietnia 2007 r., IV KK 31/07, LEX nr 262649.

¹⁹ F. Prusak, *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 79-80.

²⁰ T. Grzegorzczuk, *Glosa do postanowienia SN z dnia 27 czerwca 2001 r.*, III KKN 44/2001, WPP 2002, nr 3, s. 163; T. Grzegorzczuk, *Glosa do wyroku SN z dnia 13 stycznia 2000 r.*, III RN 116/99, WPP 2002, nr 4, s. 135.

podkreśla bowiem w tym przepisie, że w sytuacji ukrywania się lub nieobecności w kraju podejrzanego i oddalenia dokonania w czasie ogłoszenia i przesłuchania, „sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów” ma taką samą moc prawną, jak „wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów”, jaką nadaje tej czynności art. 71 § 1 k.p.k. Oznacza to, że mimo braku przeprowadzenia w postępowaniu pewnych czynności, pojawia się podejrzany i następuje wszczęcie fazy *in personam*²¹.

Stąd też w przypadku faktycznej przeszkody w ogłoszeniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów i przesłuchania podejrzanego z powodu jego ukrywania się przed organami ścigania albo jego nieobecności w kraju (art. 313 § 1 *in fine* k.p.k.), określona osoba uzyskuje status podejrzanego z momentem sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Zaaprobować należy tutaj pogląd zaprezentowany przez SA w Szczecinie w postanowieniu z 16 października 2012 r., w którym stwierdzono, że w przypadku gdy podejrzany jest nieobecny w kraju (z jakiegokolwiek przyczyny), czynności związane z przedstawieniem zarzutu mogą zostać ograniczone do sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutu²². W pozostałych przypadkach status podejrzanego określona osoba uzyskuje z momentem przystąpienia do jej przesłuchania w charakterze podejrzanego po uprzednim sporządzeniu i ogłoszeniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów.

Określona osoba zostaje zatem objęta ochroną art. 245 k.k. jako oskarżony z momentem wszczęcia postępowania przeciwko osobie, a więc przekształcenia postępowania karnego z fazy *in rem* w fazę *in personam*. Wszczęcie postępowania przeciwko osobie następuje z chwilą wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów, czego, jak wskazano powyżej, nie sposób utożsamiać z jego sporządzeniem. Aby postanowienie zostało uznane za wydane, konieczne jest kumulatywne spełnienie trzech warunków: sporządzenie postanowienia, jego niezwłoczne ogłoszenie oraz przesłuchanie podejrzanego. Data wydania postanowienia jest datą wszczęcia postępowania także wtedy, gdy z przyczyn niezależnych od organów ścigania (np. z powodu ukrywania się sprawcy) nie nastąpiło niezwłoczne ogłoszenie go osobie podejrzaney, jak wymagają tego normy k.p.k.

W sprawach z oskarżenia prywatnego za wszczęcie postępowania przeciwko osobie należy uznać skierowanie do sądu aktu oskarżenia, a także zawiadomienie organów ścigania

²¹ K. Chałubek, *Podjęcie na nowo czy wznowienie postępowania przygotowawczego umorzonego w fazie in rem z powodu znikomej społecznej szkodliwości czynu „faktycznie podejrzanego”*, Studia Prawno-Ekonomiczne 2011, nr 84, s. 56.

²² Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 16 października 2012 r., III AKz 404/12, LEX nr 1220636.

(prokuratora lub policji), jeżeli zawiadomienie to jest skierowane przeciwko określonej co do tożsamości osobie, nie ma zaś charakteru *in rem*²³.

Status podejrzanego konkretna osoba traci w razie prawomocnego umorzenia postępowania przygotowawczego (art. 322 k.p.k.), a także w przypadku wniesienia do sądu aktu oskarżenia lub wniosku o warunkowe umorzenie postępowania karnego. W tym ostatnim przypadku bowiem dotychczasowy podejrzany staje się oskarżonym (art. 71 § 2 k.p.k.). Takiego efektu nie wywołuje wniesienie przez prokuratora do sądu wniosku o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowanie środków zabezpieczających (art. 324 § 1 k.p.k.)²⁴. Status oskarżonego natomiast konkretna osoba traci z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia sądu kończącego postępowanie w sprawie.

Oskarżony zatem przestaje korzystać z ochrony art. 245 k.k. albo z momentem prawomocnego umorzenia postępowania przygotowawczego, jakie prowadzone jest przeciwko niemu, albo z momentem uprawomocnienia się orzeczenia sądowego kończącego postępowanie jurysdykcyjne.

Podejrzany natomiast nie jest tzw. osoba podejrzana, czyli osoba, w stosunku do której nie wydano jeszcze postanowienia o przedstawieniu zarzutów ani nawet nie przesłuchano jej w charakterze podejrzanego po uprzednim poinformowaniu o treści zarzutu, a wokół której koncentrują się określone działania organów ścigania z uwagi na istnienie uzasadnionego podejrzenia, że popełniła ona przestępstwo. Osoba taka nie korzysta z uprawnień, jakie przysługują z mocy przepisów k.p.k. podejrzanemu, nie jest bowiem stroną procesową (art. 299 § 1 k.p.k.). Stwierdzenie takie wynika wprost z treści precyzyjnej definicji podejrzanego, zamieszczonej w art. 71 § 1 k.p.k. Przepis ten precyzując pojęcie „podejrzanego”, nie pozostawia wątpliwości, kto zyskuje taki status. Ustawodawca szczegółowo sprecyzował w tym przepisie, kogo zalicza się do kręgu osób uzyskujących miano podejrzanego i nie przewidział, by w kręgu tym znalazły się te osoby podejrzone, wobec których podjęto inne czynności, niż postawienie zarzutu w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego²⁵. Wobec takiej osoby wolno dokonywać pewnych czynności procesowych, np. zatrzymać (art. 244 § 1 k.p.k.), zarządzić jej zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie (art. 247 k.p.k.), zastosować podsłuch telefoniczny (art. 237 § 4 k.p.k.), w związku z czym przysługują jej określone uprawnienia procesowe, np. prawo do wniesienia zażalenia na zatrzymanie (art. 245 k.p.k.) lub zastosowanie podsłuchu telefonicznego (art. 240

²³ Uchwała SN z dnia 15 kwietnia 1971 r., VI KZP 79/70, OSNKW 1971, nr 6, poz. 84.

²⁴ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego, Tom I, Komentarz do art. 1 – 296*, Warszawa 2004, s. 368.

²⁵ M. Klejnowska, *Oskarżony jako osobowe źródło informacji o przestępstwie*, Kraków 2004, s. 18.

k.p.k.). Nie sposób zaaprobować, na gruncie obowiązującego k.p.k. podglądu, że każda czynność skierowana na ściganie danej osoby jest równoznaczna z wszczęciem postępowania *in personam* i nadaje tej osobie status podejrzanego²⁶. Osoba podejrzana nie korzysta z ochrony art. 245 k.k., a użycie wobec takiej osoby przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia na nią wpływu lub w związku z tym naruszenie jej nietykalności cielesnej traktować należy jako stanowiące realizację znamion odpowiednich typów przestępstw przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności.

Na gruncie k.k.s. należy zwrócić uwagę na to, że w tym postępowaniu oskarżony jest stroną zarówno w sprawach o przestępstwa skarbowe (art. 120 § 1 k.k.s.), jak i w sprawach o wykroczenia skarbowe (art. 120 § 2 k.k.s.). K.k.s. zrezygnował bowiem z pojęcia obwinionego w przypadku wykroczeń skarbowych, mimo że pojęcie to nadal funkcjonuje przy wykroczeniach pospolitych.

W postępowaniu karnym skarbowym mamy zatem do czynienia z oskarżonym zarówno w odniesieniu do czynu, który jest przestępstwem skarbowym, jak i w odniesieniu do czynu, który jest wykroczeniem skarbowym. Bez względu zatem na charakter zarzuczonego zabronionego czynu skarbowego (przestępstwo czy wykroczenie) osoba, której przedstawiono zarzut, staje się podejrzanym, a po wniesieniu oskarżenia lub wniosku o warunkowe umorzenie postępowania – oskarżonym, przy czym użycie w k.k.s. w znaczeniu ogólnym określenia „oskarżony” odnosi się również do podejrzanego (art. 71 § 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)²⁷. Użyte w art. 120 § 1 oraz 120 § 2 k.k.s. pojęcie oskarżonego obejmuje zatem także podejrzanego – stronę stadium przygotowawczego (art. 299 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.).

Określona osoba staje się stroną bierną postępowania karnoskarbowego w razie wydania wobec niej postanowienia o przedstawieniu jej zarzutu albo w przypadku gdy postanowienia takiego wprawdzie nie wydano, lecz przedstawiono jej zarzut, przystępując do przesłuchania w charakterze podejrzanego (art. 71 § 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)²⁸. Od tego momentu korzysta z ochrony art. 245 k.k.

²⁶ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, op. cit., s. 369.

²⁷ T. Grzegorzczak, *Komentarz do art. 120 Kodeksu karnego skarbowego*, System Informacji Prawnej Lex (Lex Omega), stan prawny programu na 17.02.2014.

²⁸ T. Razowski, *Komentarz do art. 120 Kodeks karnego skarbowego*, System Informacji Prawnej Lex (Lex Omega), stan prawny programu na 26.02.2014.

Art. 245 k.k. nie obejmuje natomiast ochroną obwinionego, czyli osoby, przeciwko której wniesiono wniosek o ukaranie w postępowaniu, którego przedmiotem jest wykroczenie pospolite (art. 20 § 1 k.p.w.²⁹).

Brak wśród podmiotów korzystających z ochrony art. 245 k.k. obwinionego jawi się jako ewidentne niedopatrzenie ustawodawcy. Niezrozumiałym jest nierówne traktowanie przez ten przepis obwinionego o dokonanie wykroczenia pospolitego, który nie korzysta z ochrony tego przepisu, oraz oskarżonego o dokonanie wykroczenia skarbowego, korzystającego z ochrony art. 245 k.k., który w tym przypadku ma pozycję uprzywilejowaną. Brak jest jakichkolwiek racjonalnych przesłanek do odrębnego traktowania, na gruncie art. 245 k.k., osób oskarżonych o dokonanie czynów o takim samym ciężarze gatunkowym, jakimi są wykroczenia.

W postępowaniu, przedmiotem którego jest wykroczenie pospolite, złożenie wniosku o ukaranie powoduje wszczęcie postępowania (art. 57 § 1 i 59 § 2 k.p.w.), a obwiniony jako strona postępowania korzysta w nim z uprawnień przyznanych każdej stronie, takich jak np. prawo udziału w rozprawie i posiedzeniu sądu, zaskarżania orzeczeń, przedkładania własnych dowodów, składania wniosków dowodowych oraz z uprawnień szczególnych, przyznanych tylko jemu, a w szczególności prawa do obrony, w tym korzystania z pomocy obrońcy. Obwiniony nie ma obowiązku dowodzenia swej niewinności ani dostarczania dowodów na swoją niekorzyść (art. 74 § 1 k.p.k. w zw. z art. 20 § 3 k.p.w.), co wiąże się z recypowaną z k.p.k. zasadą domniemania niewinności. Uważa się go za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem (art. 5 § 1 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w.). Ma do niego zastosowanie zasada *in dubio pro reo* (art. 5 § 2 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w.). Niemożność przymuszenia obwinionego do dostarczenia dowodów na swoją niekorzyść oznacza jednak tylko zakaz wymuszania na nim aktywnych form dostarczania takich dowodów. K.p.w. nakłada natomiast na obwinionego, poprzez recepcję art. 74 § 2 k.p.k., obowiązek znoszenia pewnych działań sądu wobec tej osoby. Obwiniony musi zatem poddać się, gdy tak zarządziło ze względu na potrzeby sprawy, oględzinom zewnętrznym ciała i innym badaniom, gdy nie naruszają one integralności ciała, a ponadto pobraniu odcisków palców, sfotografowaniu i okazaniu innym osobom dla rozpoznania (art. 74 § 2 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 20 § 3 k.p.w.). Obwiniony musi także poddać się, jeżeli jest to nieodzowne i tak zarządziło, badaniom psychologicznym i psychiatrycznym, a także badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na jego ciele (z wyjątkiem chirurgicznych),

²⁹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 395, ze zm.

pod warunkiem, że dokonuje ich uprawniony pracownik służby zdrowia z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i że nie zagrażają one jego zdrowiu, w szczególności pobraniu włosów, krwi i wydzielin organizmu, a także, nawet przez policjanta, śliny ze śluzówki policzków (art. 74 § 2 pkt 2 i 3 k.p.k. w zw. z art. 20 § 3 k.p.w.). Do obwinionego znajduje odpowiednie zastosowanie również art. 75 k.p.k., co oznacza, że obwiniony, który pozostaje na wolności, jest obowiązany stawić się na każde wezwanie organu procesowego (sądu) i zawiadomić go, w toku postępowania, o każdej zmianie swego pobytu trwającej dłużej niż 7 dni, o czym powinien być pouczony. W razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa obwinionego może on być zatrzymany i doprowadzony przymusowo (art. 75 § 2 k.p.k. w zw. z art. 20 § 3 k.p.w.). Zatrzymanemu przysługuje oczywiście prawo do wniesienia zażalenia skierowanego do sądu, w którym może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości zatrzymania. Odpowiednie zastosowanie do obwinionego znajduje także art. 76 k.p.k. W sytuacji gdy obwiniony jest nieletni lub ubezwłasnowolniony (całkowicie lub częściowo) jego przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której pieczęcią pozostaje, może podejmować na jego korzyść wszelkie czynności procesowe, a przede wszystkim wnosić środki zaskarżenia, składać wnioski oraz ustanowić obrońcę³⁰. Obwiniony ma również prawo składać wyjaśnienia (art. 175 § 1 k.p.k. w zw. z art. 20 § 3 k.p.w.), może jednak, bez podania powodów, odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub odmówić składania wyjaśnień. Obecny przy czynnościach dowodowych obwiniony ma prawo składać wyjaśnienia co do każdego dowodu (art. 175 § 2 k.p.k. w zw. z art. 20 § 3 k.p.w.). W toku przewodu sądowego sąd powinien pouczyć obwinionego o prawie składania wyjaśnień, odmowy wyjaśnień lub odpowiedzi na pytania, a także o prawie składania wyjaśnień co do każdego dowodu (art. 386 k.p.k. w zw. z art. 81 k.p.w.). Jeżeli obwiniony nie zna języka polskiego, wniosek o ukaranie oraz rozstrzygnięcia podlegające zaskarżeniu lub kończące postępowanie ogłasza się lub doręcza mu wraz z tłumaczeniem (art. 20 § 2 k.p.w.). Uprawnienia i obowiązki obwinionego określone w k.p.w. są zatem niemal wierną kopią uprawnień i obowiązków oskarżonego w procesie karnym, o których mowa w k.p.k., a także oskarżonego o dokonanie przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego w procesie karnym skarbowym, o których mowa w k.k.s., co przemawia za przyznaniem obwinionemu o dokonanie wykroczenia pospolitego ochrony art. 245 k.k.

Za objęciem ochroną art. 245 k.k. obwinionego o dokonanie wykroczenia powszechnego przemawia również, poza powyższą uwagą, umieszczenie art. 245 w rozdziale XXX k.k.

³⁰ T. Grzegorzczak, *Komentarz do art. 20 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia*, System Informacji Prawnej Lex (Lex Omega), Stan prawny programu na 17.02.2014.

zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości”, który chroni prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości, a w szczególności działalność sądów i uczestników postępowań, jakie są przed nimi prowadzone, wśród których obok oskarżonego o dokonanie przestępstwa pospolitego oraz oskarżonego o dokonanie przestępstwa lub wykroczenia skarbowego znajduje się obwiniony o dokonanie wykroczenia pospolitego. Ochroną rozdziału XXX k.k. objęto wszelką działalność sądów i innych organów orzeczniczych, którymi są m.in. organy powołane do orzekania w sprawach o przewinienia dyscyplinarne. Dodatkowym przedmiotem ochrony rozdziału XXX k.k. są interesy jednostkowe, takie jak cześć człowieka i jego dobre imię, wolność, jego zdrowie, a także jego interesy majątkowe. Chodzi przy tym nie tylko o dobra osoby, która w wyniku ujętych w tym rozdziale przestępstw byłaby niesłusznie oskarżona i skazana, lecz również jej rodziny³¹. Pominięcie obwinionego o dokonanie wykroczenia pospolitego jako przedmiotu bezpośredniego działania przestępstwa z art. 245 k.k. jest, w mojej ocenie, nie do pogodzenia z przedmiotem ochrony rozdziału XXX k.k.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt, że wiele przepisów przewidujących odpowiedzialność karną, zamieszczonych przez ustawodawcę w rozdziale XXX k.k., odnosi się do postępowań w sprawach o wykroczenia pospolite, chroniąc tym samym prawidłowy bieg tego postępowania oraz jego uczestników, w tym również obwinionego. Można tu wskazać art. 233 § 1 k.k., który przewiduje odpowiedzialność karną za zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy przez składającego zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym, a takim jest postępowanie w sprawach o wykroczenia pospolite; art. 233 § 4 k.k., który przewiduje odpowiedzialność karną biegłego, rzeczoznawcy lub tłumacza, który przedstawia fałszywą opinię lub tłumaczenie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym; art. 234 k.k., który przewiduje odpowiedzialność karną za fałszywe oskarżenie innej osoby o popełnienie czynów zabronionych przed organem powołanym do ścigania lub orzekania m.in. w sprawach o wykroczenia pospolite; art. 235 k.k., który przewiduje odpowiedzialność karną m.in. za skierowanie przeciwko określonej osobie ścigania o wykroczenie pospolite poprzez tworzenie fałszywych dowodów lub inne podstępne zabiegi; art. 236 § 1 k.k., który przewiduje odpowiedzialność karną za zatajenie dowodów niewinności osoby podejrzanej m.in. o popełnienie wykroczenia pospolitego; art. 246 k.k., który przewiduje odpowiedzialność karną funkcjonariusza publicznego lub osoby działającej na jego polecenie za stosowanie przemocy, groźby bezprawnej lub znęcanie się psychiczne lub

³¹ B. Kunicka-Michalska [w:] O. Górniok, B. Kunicka-Michalska, W. Kozielowicz, E. Pływaczewski, R. Zawłocki, B. Michalski, J. Skorupka, *Kodeks karny*, op. cit., s. 99.

fizyczne w inny sposób nad inną osobą w celu uzyskania określonych zeznań, wyjaśnień, informacji lub oświadczenia, co odnosi się również do tego typu działań podejmowanych w związku z postępowaniem o wykroczenie pospolite; art. 247 k.k., który przewiduje odpowiedzialność karną za znęcanie się fizyczne i psychiczne nad osobą prawnie pozbawioną wolności, a taką może być również osoba obwiniona o dokonanie wykroczenia pospolitego. W kontekście powyższego pominięcie obwinionego o dokonanie wykroczenia pospolitego w katalogu podmiotów korzystających z ochrony art. 245 k.k. wydaje się niezrozumiałe.

W końcu art. 245 k.k. obejmuje swoją ochroną oskarżyciela występującego w postępowaniu, przedmiotem którego jest wykroczenie pospolite, a także świadka, biegłego i tłumacza występującego w tym postępowaniu, pozostawiając poza zakresem swojej ochrony obwinionego, który jest centralną postacią postępowania prowadzonego na podstawie przepisów k.p.w., co wydaje się nieracjonalne.

W kontekście powyższych argumentów pominięcie w art. 245 k.k. obwinionego o dokonanie wykroczenia pospolitego jako podmiotu korzystającego z ochrony tego przepisu jawi się jako ewidentne niedopatrzenie prawodawcy i wymaga pilnej korekty ustawodawczej.

Istotne wątpliwości co do przynależności do kategorii „oskarżonych” w rozumieniu art. 71 § 2 k.p.k., a tym samym korzystających z ochrony art. 245 k.k., może budzić zaliczenie do niej podmiotu, który odpowiada na zasadach określonych przez ustawę z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (dalej jako u.p.z.)³².

Przedmiotem postępowania opartego na wskazanej tu ustawie jest represyjna odpowiedzialność prawna typu karnego za czyny zabronione pod groźbą kary jako przestępstwa lub przestępstwa skarbowe, a odpowiedzialnym jest podmiot zbiorowy.

Podmiotem zbiorowym, w rozumieniu tego aktu prawnego, jest osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną, z wyłączeniem Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego i ich związków. Podmiotem zbiorowym jest również spółka handlowa z udziałem Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub związku takich jednostek, spółka kapitałowa w organizacji, podmiot w stanie likwidacji oraz przedsiębiorca niebędący osobą fizyczną, a także zagraniczna jednostka organizacyjna.

W imieniu podmiotu zbiorowego w postępowaniu występuje osoba wchodząca w skład organu uprawnionego do reprezentowania tego podmiotu (art. 33 ust. 1 u.p.z.), która korzysta

³² T.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 768, ze zm.

z prawa do obrony i posiadania obrońcy, do składania wyjaśnień, odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania, odmowy składania wyjaśnień, a także do wypowiadania się co do każdego dowodu przeprowadzonego na rozprawie (art. 33 ust. 2 i 3 u.p.z.).

Osoba ta może być przedmiotem bezpośredniego działania sprawcy przestępstwa z art. 245 k.k., jednak korzysta ona z ochrony tego przepisu nie jako oskarżony, lecz jako świadek, jak wynika bowiem z art. 21a ust. 2 u.p.z. sąd może przesłuchać przedstawiciela podmiotu zbiorowego w charakterze świadka. Prawo do obrony, które przysługuje przedstawicielowi podmiotu zbiorowego, nie jest związane li tylko z oskarżonym (podejrzany). Trafnie zauważył W. Daszkiewicz, że „swoiste ograniczone prawo do obrony przysługuje też tym uczestnikom postępowania, zagrożonym jakąś uciążliwością materialnoprawną lub procesową oczywiście pod warunkiem, że ustawa taką obronę przewiduje. Tak np. w postępowaniu karnoskarbowym prawo do obrony przysługuje również osobom odpowiedzialnym posiłkowo”³³. Przyjęcie w tym akcie prawnym możliwości przesłuchania przedstawiciela podmiotu zbiorowego w charakterze świadka eliminuje możliwość posługiwania się w stosunku do tego podmiotu określeniem „oskarżony”, ponieważ wykracza w sposób istotny poza przyjęte przez ustawę, praktykę i doktrynę rozumienie tego pojęcia³⁴.

ABSTRACT

This article covers problems related to protecting accused persons by article 245 of Penal Code („abusing witness, expert, accused etc”). It describes legal categories of accused persons protected by the law. An author presents his opinion to protect perpetrators and witnesses of administrative offenses by article 245 either.

³³ W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe*, Warszawa 1999, s. 85.

³⁴ J. Grajewski, *Komentarz aktualizowany do art. 71 Kodeksu postępowania karnego*, System Informacji Prawnej Lex (Lex Omega), Stan prawny programu na 17.02.2014.